

Eurando-möte i Stora Hult

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 14-2016
från Kalle Eriksson och Bjäreförlaget.

EU-möte på bjärestrand

Under en av mina dagliga vandringar på bjärehalvöns stränder fick jag nyligen ett intressant möte. En stor skara vandrare på väg från Torekov till Vejbystrand. Deras vandring ingår i det stora EU-projektet, som går under namnet Eurando. Ett EU-initiativ som syftar till att locka europeerna ut i vandringsspåret. Det sker vart 5:e år. Då är det stor samling någonstans i Europa med en lokal organisation som värd. Den här gången var det Skåne som höll i arrangörstrådarna. Man hade att ta hand om ca 3 000 vandrare från 24 länder. Flera alternativ erbjöds deltagarna. Den grupp som jag nu mötte på en bjärestrand tillhörde en av dessa grupper.

I gruppen ingick även svenska deltagare. En av dess kunde jag t.o.m. känna igen. Det var en f.d. skol-elev från min tid som lärare....

Historisk mark

Mötet med EUrando-gruppen skedde på allmanningen tillhörande Stora Hult. Jag undrar hur mycket vandrarna fått veta om den strand de just vandrade på. Denna strand är fylld av sjöfartshistoria. Här har en gång byggts fartyg. Här fanns dessutom en viktig hamn. Ett stycke ut från stranden kan vi se Grytestenen. Lokalt: Grydestenen. Den var en gång ett kännemärke i samband med den hamn som fanns strax intill - Gryte hamn. Ett stycke från Grytestenen finns nämligen ett rev. Innanför detta har havsströmmarna ordnat en fördjupning i botten. Lämpligt för en hamn. En sorts gryta. På ortens eget språk blev benämningen kort och gott: Grydan.

Det skyddande revet på utsidan, som knappast syns när det är högvatten, bättrade man på för länge sedan genom att när det var sträng vinter och tjock is på havet köra ut 1000 vagnslass med sten som tippades av på och vid revet. När vårsolen och värmen kom, smälte isen och stenarna "föll på plats".

Nu tillhör denna annorlunda hamn vår historia.

Gränslandet mellan land och hav

dvs vår kust, blir det en hel del om i detta nummer av Nyhetsbrevet – och i flera andra, förmodar jag. Orsaken är det projekt jag redan nämnt och som fått titeln "NÄRA HAVET....trivs jag bäst". Med tillägget "trivs jag bäst..." vill jag markera, att detta inte är en vetenskaplig avhandling. I stället är det en "vanlig bjärebos" högst subjektiva betraktelser kring det faktum, att närheten till havet genom alla tider har betytt mycket för bjäreborna. Det är detta beroendeförhållande som är kärnan i projektet. Detta par-förhållande har gällt alltsedan de första blivande bjäreborna vandrade in till vår halvö, efter det att det stora landisen hade släppt sitt grepp.

Arbetet med mitt projekt kommer bl.a. att utmynna i ett bildspel och ett föreläsningssämne. I händelse av att du är intresserad kan jag nämna, att premiären äger rum söndagen den 2 oktober i Hovs församlingshem. Det är min "hemmaförening" – Torekovs

Föreläsningförening - som arrangerar

Grytehamn var viktigast bland bjärehamnarna

På 1600-talet blomstrade den s.k bondeseglationen på bjärhalvön. Lantbrukarna skaffade egen – eller tillsammans andra – skuta. Med den kunde gårdens produkter, liksom andra produkter från trakten, fraktas till områden utanför den egna bygden.

Under den danska tiden, dvs fram till Roskilde-freden 1658, var Köpenhamn den viktigaste destinationen.

Den produkt som var lättast att avyttra i Köpenhamn var ved. Än så länge fanns det ved att hämta på Hallandsås.

Under några årtionden var det en strid ström av skutor från Bjäre, som – lastade med ved – hade Köpenhamn som destination.

När sedan en nationsgräns skilde Köpenhamn och Bjäre åt, blev det mera komplicerat. Båda länderna införde restriktioner.

Nu blev det i stället Malmö som blev den viktigaste destinationen för de många skutorna från bjärehamnarna. Även Malmö led brist på ved!

De viktigaste utskeppningshamnarna från Bjäre vid den här tiden var – som nämnts - Grytehamn och Båstad. Även från Torekov och Skepparkroken förekom en viss bondeseglation men i betydligt mindre omfattning.

Den hamn, som fortsatte att ha trafik mot Köpenhamn även efter freden var Grytehamn. Åtminstone under några årtionden framåt. Mot slutet av århundradet avtog dock denna seglation.

Bondeseglationen i Bjäre fick jag anledning att fördjupa mig i under min tid som redaktör för årsboken Bjärebygden på 1960-talet. Efter detta har lusten att få veta mer i ämnet ständigt funnits i medvetandet. Nu har ämnet åter aktualiserats – i mitt "Nära havet-projekt".

Inte bara ved

Även om ved var den viktigaste produkten som skeppades från bjärehamnarna till Köpenhamn och Malmö, så var det inte den enda varan.

Tvärtom. Sortimentet var stort: smör, ägg, honung, fisk, tran, talg, tjära, dynevar, lärft.....

I enstaka fall kunde någon levande ox få göra sjöturen över Öresund.

Bjäre ansågs vara en fattig bygd, till stor del beroende på att jorden var så mager. Ännu så sent som på 1800-talet var "blott en ringa del av jorden uppodlad."

Eftersom det inte var möjligt att leva på vad skördarna från jordbruket gav, gällde det för Bjäres bönder att hitta andra inkomstkällor.

Länge var skogen en sådan.

I ett jordrevningsprotokoll från 1670 påpekas att

"Först hafwa vi befunnit, att dette häradet kunnat reduceras till Skoghsbygd, hwilket tillförendhe med skogh Warth besatt och ornerat, men som mestadels uthi de danske, så whel som i vår tid uthuggne och ruinerade."

Skogarna på Hallandsås hade alltså redan blivit "ruinerade" ..!!

Marsvin till tran.

I förteckningen av varor som skeppades från Bjäre till Köpenhamn och Malmö fanns även tran.

Denna vara – tran – framställdes från en fisk – tumlaren. Den fisken hade dock ett annat namn på den tiden : marsvin.

Det måste ha funnits gott om marsvin utanför bjärekusten, åtminstone om vi utgår från antalet laster som gick från Bjäre.

1665 fördes tran iväg 16 gånger. Varje gång kunde det röra sig om upp till tre tunnor. Enligt statistiken nådde utskeppningen av tran sin kulmen 1675. Då gick 21 laster med denna vara till Malmö.

Beträffande Båstad som utskeppningshamn

får vi vägledning av riksrådet Christer Bonde, som gjorde en inventering 1658 på uppdrag av den svenska regeringen – som ju nu fått Bjäre inom sina gränser.

I redogörelsen framhålles:

"Den första fleck, dvs ett mindre samhälle, som man möter i Skåne, är Båstad, vilken eger ett gott parti skutor, med hvilka förnemligast ved utförts från "åsen" till Köpenhamn och andra orter.

Som synes betonas särskilt att Båstad var ett samhälle som redan under den danska tiden haft betydelse för vedutförelsen.

Ett annat dokument, dock utformat senare, framhåller:

"Flera omständigheter gifwa öfvertygelse derom, att Båstad som i gamla handlingar nemnes för ett fiskeläge fordom var långt större.

I ett jordrevningsprotokoll från den tiden framhålles att

"Båstads öppna redd är med en så härlig ankarbotten aff naturen begåfwat at der kunne stora örlogh skepp och mindre skutor och farkoster ankra.

Vad importerades till Bjäre?

De skutor som forslade ved och andra produkter från bjärehalvön till Köpenhamn eller Malmö ville förstås ha returfrakter på hemvägen. Det fanns vissa varor som vi i Bjäre led brist på.

Salt var ett sådant exempel. Särskilt i tider när "sillen gick till" var behovet av salt särskilt stort. En annan begärlig vara var malt. Varje hushåll bryggde sitt eget öl. Vanligt var, att de lantbrukare som hade skutor, tog hem malt även till sina grannar i byn.

Då och då kunde det hända, att någon bonde-skeppare tog med sig några tunnor öl i lasten hem till Bjäre. I undantagsfall – enligt statistiken i utförselhamnarna - kunde även ett ankare med franskt vin komma med.

Vin konsumerades knappast i hemmen. Däremot förekom, att man tog med sig vin för kyrkans räkning för nattvardsfirandet.

Vilka var skepparna under bondeseglationen?

I Torekov bodde 1670 16 bönder som drev jordbruk. Dessutom var 21 gatehus bebodda.. Invånarna i gatehusen hade det torftigt. De levde på fiske, odlade i trädgården och gav sig ut på fraktfärder till främst Malmö.

Flera av bönderna var s.k bondeskeppare. Seglation till Köpenhamn och Malmö gav en kompletterande inkomst

I Båstad hade det under 1658 funnits 24 farkoster. Många av dessa hade förstörts under kriget 1659-60.

Skutor som hade Båstad som hemmahamn fördes ofta av lantbrukare från grannsocknarna V. Karup och Hov.

Sjökaptensgårdarna i Bjäre

När det gäller att skildra sjökaptensgårdarna i Bjäre lånar jag ännu en gång kunnande från läraren och hembygdsforskaren Patrik Haller, som i sin Hembygdsbok skriver bl.a.:

"Dessa gårdar hade något exklusivt över sig. Det stod liksom ett "noli me tangere", rör mig icke, över deras fyra stabila längor, som omslöt en stensatt gårdsplan. Det fanns något som talade om rikedom, världsvana och även om något högra socialt plan än det som passade för de mera jordbundna "landkrabborna."

I detta låg inte något anstötligt. Det skulle så vara. Det var från personerna som allt detta överfördes på gårdarna. Det låg nämligen alltid ett skimmer över dessa kaptener och deras sjöfärder. Något storvulet, som fordrade kvalificerat folk, som stod i särklass.

Allt detta är intryck som kvarstå sedan undertecknads barndom och som gjorde, att en stackars husarepåg endast med yttersta tvekan vågade sig in genom kaptensgårdens västraport eller östraport, när det gällde något ärende.

Boklådan

Boktitel	Ord. Pris	Rea-på-rea-pris.
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel i Bjäre	330	70
Vår bjärehistoria i bild	350	70
Bjärebör berättar om Bjäre	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres historia	330	140
På räls över Hallandsås.....	Slutsåld	

Kommentar: Ytterligare två böcker närmar sig "slutsåld".

Tennismuseet – igen

Numera följer jag händelsutvecklingen beträffande Sveriges Tennismuseum i Båstad i stort sett endast via det som den lokala tidningen har att berätta. Nu ser jag att tanken på att hitta en lösning på den akuta lokalfrågan i form av den byggtomt har ett nytt spår: tomten bakom turistbyrån. Det påminner mig om, att samma tanke var uppe på bordet redan under

min tid i museet. Vi visste ju – ända från starten – att de lokaler vi höll till i, var skapade för något helt annat och därför inte alls var lämpliga som museum.

En välkänd arkitekt gjorde – jag vill minnas efter eget initiativ - en spännande lösning för den nu aktuella tomten. Det hela föll på den vanliga orsaken : brist på pengar.

Återstår nu bara att önska lycka till för ett nytt försök..

Davis Cup – igen, men....

I något som kan kallas partiell mediaskugga har det spelats DC-tennis i Båstad. För första gången på 16 år. Sverige mot Nederländerna. Svidande förlust för de svenske.

Det var förstås naturligt, att mina tankar virvlade tillbaka till Båstads DC-historia. jag minns besvikelsen vi alla kände, när vi fick veta att DC-turneringens kalender hade lagts om, så att omgångar som dittills spelats på sommaren nu skulle flyttas till hösten. Det skulle innebära, att Båstad skulle mista den här DC-godbiten. Septembervädret bedömdes som alltför opålitligt.

Nåväl. "Avskedsmatchen" i Båstad spelades 1989. Seger mot Jugoslavien: 4-1.

Då tillhörde Sverige fortfarande de stora tennisationerna i världen.

(Kommentar: På grund av OS i Sidney år 2000 blev det en extra match i Båstad. Sverige – Indien 5-0.)

När hela Sverige kollade Båstad

Det virvlande DC-minnet går dock längre tillbaka. Till storhetstiden på 50- och 60-talen. År 1950 hade tennisstadion i Båstad upphöjts till att vara Sverige landskampsarena, dvs hemmaplan för våra DC-matcher utomhus. Det innebar, att båstad-publiken bjöds på en lång rad högtidsstunder. Svenska tennishjältar var då bl.a. Torsten Johansson, Sven Davidson, Lennart Bergelin.... De efterträddes av bl.a. det legendariska DC-paret Janne Lundqvist-Uffe Schmidt.

Under slutet av 1950-talet slog TV-igenom på allvar de svenska hemmen. TV satsade stort på tennis. Inte minst DC-matcher. En DC-match pågår under fredag-söndag. TV sände allt. Även alla pauser!! När kamerorna inte riktades mot centercourten svepte de ut över Laholmsbukten, badstranden, hamnen, Hallandsås..... Vilken reklam för Båstad!

Genomslagskraften var enorm. Vi satt ju alla – hela svenska folket - och tittade på samma TV-kanal!!

Allra mest av DC-tennis i Båstad blev det sommaren 1964. Då spelades 4 DC-matcher här!!! Västtyskland, Frankrike och Filippinerna besegrades innan det vad dags för världsfinal mot Australien.

Australien kom med sitt dream-team med Roy Emerson i spetsen. Det blev 0-5 i baken för de svenske.

Men: vilken propaganda för tennissporten!!

Det var detta som lade grunden

Under 1970- och 80-talen klättrade svensk tennis ännu högre i världstennisen. Sverige tillhörde världens toppnationer i tennis. DC-triumfer radades upp på löpande band. Svenska spelare var ofta i final i Grand Slamturneringar. Världens tio-i-topp-listor befolkades till stor del av svenska spelare.

Frågorna kom ofta under mitt arbete i tennismuseet:

Vad är förklaringen till dessa enorma framgångar?

Jag har ofta hävdad, att förklaringen till stor del var den framgångsperiod vi upplevde i slutet på -50- talet och i början av -60-talet – tillsammans med TV-genombrottet. Johansson-Davidson-Bergelin-eran följt av Uffe-Janne-eran. Allt detta skapade en rusning av

tennisintresserade ungdomar, som sökte sig till tennisklubbarna. Fler tränare måste anställas. Fler banor byggas. Tennis var innesporten bland ungdomarna.

Ur denna mängd av ivrigt tränande ungdomar var det några som imponerade särskilt. En av dessa hette Björn....

Hans sensationella DC-debut 1972 – i Båstad – blev inledningen till en ny guld-era.

Heja, Cykeln

Jag har i åtskilliga Nyhetsbrev talat mig varm för cykling som hälsobringande aktivitet och som ett miljövänligt sätt att förflytta sig. Nu ser jag till min glädje, att det sker satsningar lite här och var i nordvästra Skåne. Även i min kommun. Senaste är, att kommunen vill göra om den nu ”pensionerade” järnvägsbanken mellan Båstad och Förslöv till cykelled. Lycka till med det projektet.

Ett annat projekt som jag önskar lycka till är Kattegatleden. När jag vandrar längs Bjäres skäldervikskust, stöter jag då och då på skylten som utmärker leden.

Heja, vandrare.

Mina ”lycka-till-önskningar” gäller förstås även våra vandringsleder och våra vandrare. Det tycks gå en sorts vandrar-våg över Europa. Eurando utgöra bara ett av exemplen på detta. Vi som bor på bjärehalvön är som bekant lyckligt lottade när det gäller natur som är lämpad för vandring. Eftersom jag dagligen tillbringar tid ut på lederna – främst de längs kusten – har jag god koll på vandrar-frekvensen. Konstaterar att vi är många. Konstaterar samtidigt, att det finns plats för fler.

Ständigt nya läsare

Till varje nytt Nyhetsbrev kan jag hälsa nya läsare välkomna. Roligt att breven tycks vara uppskattade.

Ett tips: har du någon bekant som du tror skulle uppskatta att få breven är det bara att ge mig en vink. En epostadress (och namnet) till den nya läsaren är allt jag behöver.

Men vad nu?? Ingen språklåda??

Jag har missat den! Den lådan har varit särskilt uppskattad bland mina läsare. Men – Nyhetsbrevet har redan blivit för långt. Språklådan får vänta till nästa brev...Håll ut...

Kalle

Kalle Eriksson
Bjäreförlaget
Hallavaravägen 102
269 91 Båstad
kalle@bjarenet.com
Tel. 0431-365332